

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
NILSE WAHLA
přednesené dne 27. dubna 2017¹

Věc C-186/16

**Ruxandra Paula Andriciuc a další
proti
Banca Românească SA**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Curtea de Apel Oradea (Odvolací soud ve Velkém Varadínu, Rumunsko)]

„Řízení o předběžné otázce – Zneužívající ujednání ve spotřebitelských smlouvách – Směrnice 93/13/EHS – Článek 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 2 – Smlouvy o úvěru vyjádřeném v cizí měně – Ujednání nepodléhající posouzení jejich zneužívající povahy – Smluvní ujednání týkající se definice hlavního předmětu smlouvy nebo přiměřenosti ceny, které jsou sepsány jasným a srozumitelným jazykem – Okamžik posouzení existence významné nerovnováhy v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy – Rozsah a úroveň informací, jež musí banka poskytnout“

1. V projednávaném sporu, v němž proti sobě stojí bankovní instituce a několik soukromých dlužníků, se Curtea de Apel Oradea (Odvolací soud ve Velkém Varadínu, Rumunsko; dále jen „předkládající soud“) táže Soudního dvora, jakým způsobem mají být vykládány čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13/EHS². Zmíněný spor vyvstal v souvislosti s žalobami na neplatnost některých údajně zneužívajících ujednání obsažených ve smlouvách o spotřebitelských úvěrech vyjádřených v cizí měně, zejména ujednání týkajících se „kurzového rizika“ a povinnosti splatit úvěr v cizí měně, v níž byl smluvně dojednáán.

2. Soudní dvůr sice již měl příležitost podat určitá vysvětlení k výkladu ustanovení směrnice 93/13 ve velmi specifickém kontextu smluv o úvěru vyjádřeném v cizí měně, avšak podáním této žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce je vyzván k tomu, aby dále upřesnil zaprvé okamžik, v němž má být konstatována existence „významné nerovnováhy“ v neprospěch spotřebitele ve smyslu čl. 3 odst. 1 této

¹ – Původní jazyk: francouzština.

² – Směrnice Rady ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).

směrnice, a zadruhé působnost čl. 4 odst. 2 uvedené směrnice, který vylučuje z posouzení zneužívající povahy zejména ujednání definující „hlavní předmět“ smlouvy. Projednávaná věc skýtá podstatnější příležitost vyjádřit se k otázce, zda je vůbec přípustné uchýlovat se ve zvláště složitém kontextu³ k používání úvěrů vyjádřených v cizí měně⁴.

Právní rámec

Unijní právo

3. Článek 1 směrnice 93/13 stanoví:

„1. Účelem této směrnice je sblížit právní a správní předpisy členských států týkající se zneužívajících ujednání ve smlouvách uzavíraných mezi prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem.

2. Smluvní ujednání, která odrážejí závazné právní a správní předpisy a ustanovení nebo zásady mezinárodních úmluv, jejichž stranami jsou členské státy nebo Společenství, zejména v oblasti dopravy, nejsou předmětem ustanovení této směrnice.“

4. Článek 3 odst. 1 uvedené směrnice stanoví, že „[s]mluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele“.

5. Článek 4 směrnice 93/13 zní takto:

„1. Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se zneužívající povaha smluvního ujednání s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

2. Posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání se netýká vymezení hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“

6. Článek 5 této směrnice stanoví:

„V případě smluv, v nichž jsou všechna nebo některá ujednání nabízená spotřebiteli předložena písemně, musí být tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem[...]"

3 – Viz bod 1 stanoviska, které jsem přednesl ve věci Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85). Z údajů, jež mi byly poskytnuty, vyplývá, že úvěry ve švýcarských francích využilo v Rumunsku více než 50 000 domácností. Informace poskytnuté v tomto řízení svědčí navíc o tom, že směnný kurz švýcarského franku (CHF) k rumunskému lei (RON) se od roku 2007 do roku 2014 přibližně zdvojnásobil. Kromě toho je třeba upozornit na skutečnost, že rozhodnutím ze dne 7. února 2017 zrušilo plénum Curtea Constituțională (Ústavní soud, Rumunsko) rumunský právní předpis, jímž byl snížen směnný kurz, který má být použit při splácení úvěrů ve švýcarských francích, a to pravděpodobně s cílem zabránit situacím nadměrného zadlužení a s cílem takovéto situace řešit. Zmíněný soud měl především za to, že výše uvedeným postupem porušil zákonodárce zásadu právní jistoty, a jednal tudíž v rozporu s ústavními pravidly. A konečně je třeba uvést, že poskytováním úvěrů v cizí měně se zabývají i další, dosud projednávané věci (viz zejména věci C-627/15, Gavrilescu; C-483/16, Sziber; C-38/17, GT, C-51/17, Ilyés a Kiss, C-118/17, Dunai, C-119/17, Lupean a Lupean; a C-126/17, Czakó).

4 – Tím se projednávaná věc odlišuje jak od věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), a která se týkala smluvních ujednání určujících kurzy použitelné při uvolnění úvěru a při jeho splácení, tak i od věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 26. února 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127), a která se týkala ujednání, která zaprvé umožňovala věřiteli za určitých podmínek změnit úrokovou sazbu a zadruhé stanovila, že věřitel může vybírat rizikový poplatek.

Rumunské právo

Zákon č. 193/2000

7. Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori (zákon č. 193/2000 o zneužívajících ujednáních ve smlouvách uzavřených mezi obchodníky a spotřebiteli) ze dne 10. listopadu 2000, v opětovně zveřejněném znění⁵ (dále jen „zákon č. 193/2000“), provádí do vnitrostátního právního řádu směrnici 93/13.

8. Článek 4 tohoto zákona stanoví:

„1. Smluvní ujednání, které nebylo přímo sjednáno se spotřebitelem, je považováno za zneužívající, jestliže samo o sobě nebo společně s jinými smluvními ujednáními způsobuje v rozporu s požadavkem dobré víry významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele.

[...]

6. Posouzení zneužívající povahy ujednání se netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani způsobilosti splnit požadavky týkající se ceny a platebních podmínek na straně jedné, ani služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“

9. Bod 1 písm. p) přílohy zákona č. 193/2000 stanoví, že za zneužívající se považují smluvní ujednání, která stanoví, že „cena výrobků byla stanovena v okamžiku dodávky, nebo [umožňují] prodávajícím zboží nebo poskytovatelům služeb zvýšit ceny, aniž by v obou případech mohl spotřebitel zrušit smlouvu, pokud by konečná cena byla příliš vysoká v poměru k ceně dohodnuté při uzavírání smlouvy“. Dále je uvedeno, že „[u]stanovení tohoto bodu nejsou na překážku doložkám o cenové indexaci, pokud je zákon připouští, za předpokladu, že způsob, kterým se ceny mění, je výslovně popsán“.

10. Bod 2 této přílohy stanoví:

„Ustanovení odst. 1 písm. a), p) a t) se nevztahují na:

- a) obchody s převoditelnými cennými papíry, finančními nástroji a s jinými produkty nebo službami, u nichž je cena závislá na kotování na burze cenných papírů nebo na indexu nebo tržní sazbě, na které nemá prodávající nebo poskytovatel žádný vliv,
- b) smlouvy o nákupu a prodeji cizí měny, cestovních šeků, mezinárodních peněžních poukázek vystavených v cizí měně nebo jiných mezinárodních platebních nástrojů.“

11. Předkládající soud uvádí, že čl. 4 odst. 6 a bod 2 uvedené přílohy byly vloženy zákonem č. 363/2007, který vstoupil v platnost dne 31. prosince 2007, a že před vstupem zákona č. 363/2007 v platnost zněl bod 1 písm. p) přílohy takto:

„Za zneužívající se považují smluvní ujednání, která umožňují stanovit cenu v okamžiku dodání nebo v okamžiku dodání zvýšit cenu v poměru k ceně dohodnuté při uzavírání smlouvy, aniž by měl spotřebitel právo zrušit smlouvu, považuje-li cenu za příliš vysokou v poměru k původně dohodnuté ceně.“

⁵ – Opětovně zveřejněn naposledy v *Monitorul Oficial al României*, část I, č. 543, ze dne 3. srpna 2012.

Občanský zákoník

12. Článek 1578 občanského zákoníku ve znění platném ke dni uzavření smluv stanovil toto:

„Závazek vyplývající ze smlouvy o zápůjčce se omezuje vždy na stejnou číselnou sumu vyjádřenou ve smlouvě.

Dojde-li ke zvýšení nebo snížení hodnoty měny před uplynutím doby splatnosti, vrátí dlužník půjčenou částku a je povinen ji vrátit výlučně v měně použité v době platby.“

13. Článek 970 občanského zákoníku ve znění platném ke dni uzavření smluv zněl takto:

„Smlouvy musí být plněny v dobré víře.

Smlouvy zavazují nikoli pouze k tomu, co je v nich výslovně stanoveno, ale i ke všem důsledkům, které z nich v závislosti na jejich povaze vyplývají podle spravedlnosti, zvyklostí nebo zákona.“

Zákon č. 190/1999

14. Článek 8 zákona č. 190/1999 o hypotečním úvěru pro účely investic do nemovitostí (dále jen „zákon č. 190/1999“) ve znění platném ke dni uzavření smluv stanovil toto:

„Před uzavřením smlouvy o hypotečním úvěru pro účely investic do nemovitostí předloží pověřený subjekt vypůjčovateli písemnou nabídku, v níž jsou uvedeny veškerá smluvní ujednání i doba platnosti nabídky, která nesmí být kratší než 10 dnů ode dne, kdy potenciální dlužník tuto nabídku obdržel.“

15. Článek 14 odst. 1 zákona č. 190/1999 má toto znění:

„Ve smlouvě o hypotečním úvěru pro účely investic do nemovitostí může být částka úvěru vyjádřena v rumunských lei nebo v jiné převoditelné měně a vypůjčovateli je poskytnuta v jedné nebo několika splátkách.“

Narizení č. 3

16. Předkládající soud uvádí, že článek 4 nařízení Banca Națională a României (Rumunská národní banka) č. 3 ze dne 12. března 2007 o omezení úvěrových rizik u úvěrů poskytovaných fyzickým osobám, který vstoupil v platnost dne 22. srpna 2008, stanoví:

„Poskytovatelé úvěrů jsou povinni informovat zákazníky prostřednictvím informace v umořovacích plánech týkajících se smluv o úvěru, nebo pokud tyto plány nejsou zpracovány, prostřednictvím samostatného ustanovení o možnosti zvýšit splatné částky ve smlouvách o úvěru, pokud vyvstane kurzové riziko, riziko úrokové sazby nebo se zvýší cena úvěru z důvodu poplatků nebo jiných výdajů na správu úvěru stanovených ve smlouvě.“

Spor v původním řízení, předběžné otázky a řízení před Soudním dvorem

17. Z popisu skutečností sporu v původním řízení, který poskytl předkládající soud, vyplývá, že v období od dubna 2007 do října 2008 uzavřela Ruxandra Paula Andriciuc a dalších 68 osob (dále jen „dlužníci“) s bankou SC Banca Românească SA (dále jen „banka“) smlouvy o úvěru vyjádřeném ve švýcarských francích (CHF) za účelem pořízení nemovitého majetku, refinancování jiných úvěrů nebo uspokojení osobních potřeb.

18. Podle čl. 1 odst. 2 smlouvy, kterou jednotliví dlužníci uzavřeli, byli posledně jmenovaní povinni splácet měsíční splátky úvěru ve švýcarských francích. Článek 8 odst. 2 této smlouvy stanovil, že „[j]akákoliv platba provedená dlužníkem za účelem splacení úvěru musí být provedena v měně, ve které byl poskytnut úvěr“. Článek 9 odst. 1 a čl. 10 odst. 3 bod 9 uvedené smlouvy obsahovaly kromě toho dvě ujednání, která umožňovala bance, aby v případě ukončení splatnosti měsíčních splátek nebo v případě, že dlužník nesplní povinnosti vyplývající z uvedených smluv, odepsala částku z účtu dlužníka a v případě nutnosti převedla veškerou hotovost dostupnou na jeho účtu na cizí měnu uvedenou ve smlouvě, a to na základě směnného kurzu, který banka na takovouto transakci používá. Na základě výše uvedených ujednání nese veškeré rozdíly směnného kurzu výlučně dlužník.

19. Dlužníci měli za to, že banka byla schopna předvídat vývoj a výkyvy směnného kurzu švýcarského franku. Tím, že je banka o těchto výkyvech transparentním způsobem neinformovala, porušila podle jejich názoru své povinnosti týkající se poskytování informací, varování a poradenství, jakož i svou povinnost sepsat smluvní ujednání jasným a srozumitelným jazykem s cílem umožnit dlužníkovi posoudit rozsah závazků vyplývajících ze smlouvy, kterou uzavřel.

20. Vzhledem k tomu, že dlužníci považovali ujednání požadující splacení úvěru ve švýcarských francích a přenášející kurzové riziko na dlužníky za zneužívající, podali tedy dne 2. dubna 2014 žalobu k Tribunalul Bihor (Krajský soud v Bihoru, Rumunsko), jejímž prostřednictvím se domáhali v podstatě toho, aby byla výše uvedená ujednání prohlášena v plném rozsahu za neplatná a bance bylo nařízeno vypracovat pro každou z úvěrových smluv nový umořovací plán, v němž bude stanoveno převedení úvěrů na rumunské lei podle směnného kurzu platného v okamžiku uzavření úvěrové smlouvy.

21. Tribunalul Bihor (Krajský soud v Bihoru) zamítl tuto žalobu rozsudkem č. 280/COM ze dne 30. dubna 2015.

22. Dlužníci podali proti tomuto rozsudku odvolání k předkládajícímu soudu, který, jelikož si není jist výkladem určitých ustanovení směrnice 93/13, se rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1. Musí být čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že významná nerovnováha v právech a povinnostech stran, které vyplývají ze smlouvy, musí být posuzována výhradně k okamžiku uzavření smlouvy, nebo že zahrnuje i případ, kdy se během trvání smlouvy s postupným plněním stane plnění povinností spotřebitele v důsledku značných výkyvů směnného kurzu příliš nákladným v porovnání s plněním povinností v okamžiku uzavření smlouvy?
2. Je třeba jasný a srozumitelný jazyk smluvního ujednání uvedený v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 chápat v tom smyslu, že dotčené ujednání musí uvádět pouze důvody, pro které bylo začleněno do smlouvy, a způsob, jakým toto ujednání funguje, nebo že musí uvádět i všechny možné důsledky tohoto ujednání, v závislosti na kterých se může měnit cena placená spotřebitelem, jako je kurzové riziko, a je s ohledem na směrnici 93/13 možné se domnívat, že se povinnost banky informovat klienta v okamžiku poskytnutí úvěru týká výlučně podmínek úvěru, tj. úroků, poplatků a ručení dlužníka, přičemž tato povinnost nemůže zahrnovat možné nadhodnocení nebo znehodnocení cizí měny?
3. Musí být čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že výrazy ‚hlavní předmět smlouvy‘ a ‚přiměřenost mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé‘ zahrnují ujednání začleněné do smlouvy o úvěru poskytnutém v cizí měně, jež byla uzavřena mezi poskytovatelem a spotřebitelem, aniž by byla individuálně sjednána, a na základě které musí být úvěr splacen v téže měně?“

23. Písemná vyjádření předložili dlužníci, banka a rumunská a polská vláda, jakož i Evropská komise.

24. Dne 9. února 2017 se konalo jednání, jehož se zúčastnili dlužníci, banka, rumunská vláda a Komise.

Analýza

25. Ještě než začnu postupně zkoumat otázky položené předkládajícím soudem, rád bych nejprve uvedl několik poznámek k přípustnosti projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou banka zpochybňovala.

26. Banka vyjádřila své pochybnosti týkající se přípustnosti položených otázek. Zastává názor, že předběžné otázky nejsou ani nezbytné – vzhledem k tomu, že v dané oblasti již existuje judikatura – ani relevantní – vzhledem k povaze sporu v původním řízení. Skutečným účelem podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce je podle ní snaha požádat o individuální vodítko ke konkrétnímu vyřešení sporu v původním řízení.

27. V této souvislosti postačí připomenout, že na žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se vztahuje domněnka relevance a že nelze považovat za zjevné, že by otázky, které byly v projednávané věci položeny, neměly pro předkládající soud žádný význam, neboť ten sám nejlépe posoudí, zda je podání takovéto žádosti namístě⁶.

28. V této souvislosti již bylo rozhodnuto v tom smyslu, že odmítnutí ze strany Soudního dvora rozhodnout o žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podané vnitrostátním soudem je možné pouze tehdy, je-li zjevné, že žádaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém nebo jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny⁷.

29. Dále co se týče rozsahu otázek, jež byly položeny v projednávané věci, tyto otázky se týkají zaprvé způsobu, jakým mají být ve světle směrnice 93/13 chápány změny, k nimž dochází po uzavření smlouvy, zadruhé posouzení jasnosti a srozumitelnosti jazyka smluvních ujednání za výše uvedených podmínek a zatřetí vymezení pojmů „hlavní předmět smlouvy“ či „přiměřenost ceny“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 této směrnice.

30. Stejně jako rumunská vláda se domnívám, že tyto otázky by měly být posouzeny v opačném pořadí, než v jakém byly položeny. Otázka týkající se použitelnosti čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, který vylučuje posouzení zneužívající povahy některých smluvních ujednání, musí mít stejně jako otázka, zda byla dotčená ujednání sepsána „jasným a srozumitelným jazykem“, přednost před jakýmkoli věcným přezkumem zneužívající povahy těchto ujednání⁸.

31. V této souvislosti by mělo být připomenuto, že i když o kvalifikaci těchto ujednání může rozhodnout na základě okolností vlastních projednávané věci pouze předkládající soud, nemění to nic na tom, že Soudní dvůr má pravomoc vyvodit z ustanovení směrnice 93/13, v tomto případě z čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 2, kritéria, která vnitrostátní soud může nebo musí uplatnit při přezkumu smluvních ujednání na základě uvedených okolností⁹.

6 – I v případě existence judikatury Soudního dvora, která řeší dotčenou právní otázku, mají vnitrostátní soudy nadále možnost se obrátit na Soudní dvůr, pokud to považují za vhodné [viz zejména rozsudek ze dne 17. července 2014, *Torresi* (C-58/13 a C-59/13, EU:C:2014:2088, bod 32 a citovaná judikatura)].

7 – V poslední době byly tyto zásady použity zejména v rozsudku ze dne 26. ledna 2017, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, body 29 až 34).

8 – Obdobný postup byl uplatněn v rozsudku ze dne 30. dubna 2014, *Kásler a Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, body 41 a 42).

9 – Viz zejména rozsudky ze dne 21. března 2013, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, bod 48); ze dne 30. dubna 2014, *Kásler a Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 45), a ze dne 26. února 2015, *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, bod 53).

Ke třetí otázce: použitelnost čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13

32. Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je to, zda smluvní ujednání, které stanoví, že úvěr musí být splacen ve stejné měně, v jaké byl poskytnut – a která tím podle názoru dlužníků přenáší „kurzové riziko“ na spotřebitele – spadá do působnosti čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13.

33. Nejprve uvedu několik úvodních poznámek týkajících se působnosti tohoto ustanovení ve světle poznatků vyplývajících z judikatury a poté se budu zabývat případem úvěrových smluv, o jaké se jedná ve věci v původním řízení.

Úvodní poznámky k působnosti čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13

34. Podle čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 se posouzení zneužívající povahy netýká ujednání upravujících „hlavní předmět smlouvy“ ani „přiměřenost mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé“. Toto ustanovení vychází z myšlenky, že jádro smluvního vztahu (*essentialia negotii*) by nemělo být v zásadě dotčeno žádným vnějším zásahem¹⁰, a to obzvláště ze strany soudu.

35. Soudní dvůr měl příležitost podat ve své nejnovější judikatuře několik významných upřesnění ohledně působnosti tohoto ustanovení a ohledně kritérií, která vnitrostátní soud může nebo musí uplatnit při přezkumu smluvních ujednání na základě dotčených okolností.

36. Nejdříve Soudní dvůr rozhodl, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být nevyhnutelně vykládán restriktivně, neboť stanovuje výjimku z mechanismu věcného přezkumu zneužívajících ujednání zavedených směrnicí 93/13¹¹.

37. Poté zdůraznil, že pojmy uvedené v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládány autonomním a jednotným způsobem, přičemž tento výklad je třeba hledat s přihlédnutím ke kontextu tohoto ustanovení a k cíli sledovanému dotčenou právní úpravou¹².

38. Pokud jde zaprvé o pojem „hlavní předmět smlouvy“, tento pojem odkazuje na ujednání, která stanoví *hlavní plnění* této smlouvy a která ji jako taková *charakterizují*. Ujednání, která mají ve vztahu k ujednáním definujícím samotnou podstatu smluvního vztahu doplňkový charakter, tudíž pod uvedený pojem „hlavní předmět smlouvy“ spadat nemohou. Je přitom třeba zdůraznit, že při rozlišování „hlavních“ prvků dotčené smlouvy od prvků „vedlejších“ je třeba se řídit *povahou, obecnou systematikou a ustanoveními dotyčné smlouvy* o úvěru, jakož i jejím právními a skutkovými okolnostmi¹³.

39. Zadruhé bylo upřesněno, že ujednání upravující cenu a odměnu mají omezený dopad, neboť se týkají pouze přiměřenosti mezi cenou a odměnou. Vyloučení přezkumu zneužívající povahy lze tudíž vysvětlit tím, že neexistuje žádná klasifikační stupnice nebo rámec, z nichž by mohl soud při svém přezkumu vycházet¹⁴.

10 – Viz mé stanovisko přednesené ve věci Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, bod 33).

11 – Viz zejména rozsudky ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 42); ze dne 26. února 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, bod 49), a ze dne 23. dubna 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262, bod 31).

12 – Viz rozsudek ze dne 26. února 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, bod 50 a citovaná judikatura).

13 – Viz zejména rozsudky ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, body 49 a 50); ze dne 26. února 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, body 53 a 54), a ze dne 23. dubna 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262, bod 33).

14 – Viz rozsudky ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, body 54 a 55), a ze dne 26. února 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, body 55 a 56).

Týkají se ujednání požadující splacení úvěru v určité měně hlavního předmětu smlouvy nebo přiměřenosti mezi cenou a odměnou?

40. V projednávaném případě je třeba určit, zda se na ujednání, které bylo do smlouvy o úvěru vyjádřeném v cizí měně uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem, která nebyla sjednána individuálně a podle níž musí být úvěr splacen v téže měně, vztahuje některý ze dvou případů vyloučení, které jsou uvedeny v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13.

41. Vzhledem k omezenému dopadu vyloučení týkajícího se ujednání upravujících cenu a odměnu, který jsem připomněl v bodě 39 výše, považuji za vyloučené, aby mohla ujednání požadující splacení úvěru v téže měně, v jaké byl úvěr poskytnut, spadat pod druhý důvod vyloučení.

42. Naopak se domnívám, že se toto ujednání týká hlavního předmětu smlouvy. Ujednání požadující splacení úvěru v téže měně, v jaké byl úvěr poskytnut, považuji totiž za základní prvek plnění dlužníka, jímž je splacení částky, kterou mu poskytl věřitel.

43. Obecně je třeba zdůraznit, že u úvěrových smluv spočívá hlavní plnění banky v poskytnutí zapůjčené částky a hlavní plnění dlužníka ve splacení kapitálu včetně úroků (které představují cenu úvěru). Tato plnění jsou neoddělitelně spjata s měnou, v níž je úvěr poskytnut, a nelze předpokládat, že k hlavnímu předmětu smlouvy patří pouze číselně vyjádřené částky bez udání odpovídající měny¹⁵.

44. Požadavek, aby byl úvěr splacen v určité měně, představuje zcela zjevně jeden z pilířů úvěrové smlouvy, zvláště pak jedná-li se o úvěr vyjádřený v cizí měně. Prostřednictvím úvěrové smlouvy se věřitel zavazuje především k tomu, že dlužníku poskytne určitou peněžitou částku. Dlužník se naproti tomu zavazuje zejména k tomu, že tuto částku, která bývá zpravidla navýšena o úroky, splatí ve stanovených lhůtách. Tato hlavní plnění se tedy týkají peněžité částky, jejíž výše musí být nezbytně určena na základě přesného měřítká hodnoty, a sice tak, že se v úvěrové smlouvě uvede měna, v níž má být úvěr poskytnut a splacen.

45. Tento závěr je podle mého mínění potvrzen i okolností, že pokud se neupřesní měna, v níž má být úvěr splacen, předpokládá se, že musí být splacen v téže měně, v jaké byl poskytnut. Zásada měnového nominalismu, která patří mezi právní zásady běžně užívané zvláště v právních systémech vycházejících z tradic občanského práva, totiž stanoví, že platební závazek zanikne zaplacením částky vyčíslené ve smlouvě uzavřené mezi stranami, přičemž na tuto částku nemají žádný dopad úvahy související s hodnotou. Toto pravidlo, které je zakotveno zejména v článku 1578 rumunského občanského zákoníku (viz bod 12 výše), v zásadě zakazuje, aby byla částka, která je ke dni provedení platby dlužná, upravována podle kolísání měnové hodnoty, ať již ve smyslu zvýšení či snížení. Když byla rumunská vláda na toto hledisko dotázána během jednání, potvrdila, že v případech, kdy úvěrová smlouva neobsahuje žádné upřesnění ohledně měny, v níž má být úvěr splacen, je nutné mít za to, že musí být splacen v téže měně, v jaké byl uvolněn.

46. V případě úvěrů dotčených ve věci v původním řízení mám ostatně za to, že s ohledem na povahu, obecnou systematiku a ustanovení dotyčné úvěrové smlouvy patří povinnost splatit úvěr ve švýcarských francích mezi hlavní prvky.

47. Tomuto závěru nasvědčuje jak znění dotčených smluvních ujednání (viz bod 18 výše), tak i skutkový a právní kontext, v němž byly sporné úvěrové smlouvy uzavřeny.

48. Za zásadní považuji v tomto ohledu dvě skutečnosti spadající do konkrétního kontextu věci v původním řízení.

15 – Podrobnější přezkum „hlavních plnění“, jež charakterizují úvěrovou smlouvu, je obsažen v mém stanovisku předneseném ve věci Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, body 56 až 65).

49. Zprvce se jedná o skutečnost, že v takových smlouvách o úvěru vyjádřeném v cizí měně, jako je smlouva dotčená ve věci v původním řízení, bývá zpravidla uplatňována nižší úroková sazba než ve smlouvách o úvěru vyjádřeném v národní měně, čímž se vyrovnává právě ono „kurzové riziko“ plynoucí z případného znehodnocení národní měny¹⁶.

50. Druhou skutečností, jež by zde měla být zmíněna, je to, že banka poskytla dotčené úvěry ve švýcarských francích a má obdržet splátky těchto úvěrů v téže měně. Přestože Komise zřejmě uvažuje v opačném smyslu, banka neprovádí žádné směnné transakce a dlužníci mohou pro splácení měsíčních splátek ve švýcarských francích využívat jakýchkoli zdrojů. Povinnost platit měsíční splátky ve švýcarských francích nemůže být rozhodně považována za vedlejší prvek smlouvy. Netýká se vedlejšího hlediska platby, nýbrž samotné podstaty závazku dlužníka.

51. V této souvislosti je třeba poznamenat, že okolnosti, které nastaly v projednávané věci, se liší od okolností věci, v níž byl vydán rozsudek Kásler a Káslerné Rábai¹⁷. V posledně jmenované věci byl úvěr vyjádřen ve švýcarských francích a splacen měl být v národní měně (maďarský forint) a výše měsíčních splátek byla navíc vypočtena na základě prodejního kurzu této měny, který používala sama banka. Přestože polská vláda hájí opačný postoj, jsem toho názoru, že existuje rozdíl mezi smlouvami o úvěru vyjádřeném v cizí měně a úvěry *indexovanými* v cizí měně. V posledně jmenovaném případě je totiž úvěr vždy splácen v národní měně. Nepovažuji za správné, aby byla ujednání stanovující splácení v cizí měně postavena na roveň tzv. „měnovému“ ujednání. Pokud bychom dotčenou smlouvu považovali za úvěrovou smlouvu, která je pouze „indexována v cizí měně“, nebrali bychom tím v potaz skutečnost, že odkaz na cizí měnu představuje ústřední prvek vzájemných závazků stran vzniklých uzavřením úvěrové smlouvy.

52. Na rozdíl od ujednání, které se týká mechanismu úpravy nákladů na služby, které mají být poskytovány spotřebitelům (takového, jaký byl dotčen ve věci Invitel¹⁸), nebo služeb nabízených prodávajícím nebo poskytovatelem, představuje ostatně „kurzové riziko“ součást klíčových prvků smlouvy o úvěru vyjádřeném v cizí měně. Zatímco pojem „celkové náklady úvěru“ ve smyslu čl. 3 písm. g) směrnice 2008/48/ES¹⁹ nelze postavit na roveň „hlavnímu předmětu smlouvy“, jak rozhodl Soudní dvůr ve věci Matei²⁰, měna, v níž má být úvěr splacen, musí být považována za hlavní plnění, které charakterizuje úvěrovou smlouvu.

53. A konečně, ještě než uzavřu svůj přezkum třetí otázky položené předkládajícím soudem, považuji za důležité věnovat určitou pozornost také otázce, zda se lze v konkrétním kontextu projednávané věci dovolávat čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13.

54. V tomto ustanovení se uvádí, že předmětem ustanovení této směrnice nejsou „[s]mluvní ujednání, která odrážejí závazné právní a správní předpisy a ustanovení nebo zásady mezinárodních úmluv, jejichž stranami jsou členské státy nebo [Unie]“. Důvodem k tomuto vyloučení byl legitimní předpoklad, že vnitrostátní zákonodárce zavedl rovnováhu mezi právy a závazky smluvních stran určitých smluv²¹.

16 – Viz zejména rozhodnutí Kúria (Nejvyšší soud, Maďarsko) č. 2/2014 PJE, které bylo vydáno v zájmu jednotného výkladu občanskoprávních ustanovení a na které výslovně odkazuje rozsudek ze dne 3. prosince 2015, Banif Plus Bank (C-312/14, EU:C:2015:794, body 43 až 45). V tomto rozhodnutí Kúria rozhodl, že ujednání smlouvy o úvěru vyjádřeném v cizí měně, která vedou k tomu, že protíváhou za poskytnutí příznivější úrokové sazby, než jaká bývá uplatňována u úvěrů v národní měně, je riziko spojené se zhodnocením měny přeneseno výlučně na spotřebitele, tvoří v zásadě hlavní předmět smlouvy.

17 – Viz rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

18 – Viz rozsudek ze dne 26. dubna 2012, Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242).

19 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. 2008, L 133, s. 66).

20 – Rozsudek ze dne 26. února 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127).

21 – Viz zejména rozsudek ze dne 21. března 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, bod 28), a bod 13 odůvodnění směrnice 93/13.

55. Okolnost, že vnitrostátní soud formuloval předběžnou otázku po formální stránce tak, že odkázal na určitá ustanovení unijního práva, nebrání v tomto ohledu tomu, aby Soudní dvůr tomuto soudu poskytl veškeré prvky výkladu, které mohou být pro rozsouzení věci, jež mu byla předložena, užitečné, ať již na ně posledně uvedený soud ve svých otázkách odkázal, či nikoli. Soudnímu dvoru přísluší, aby ze všech poznatků předložených vnitrostátním soudem, zejména pak z odůvodnění předkládacího rozhodnutí, vytěžil ty prvky práva Unie, které je s ohledem na předmět sporu třeba vyložit²².

56. V projednávané věci upozorňovaly zejména rumunská vláda a banka na otázku, zda nejsou dotčena ujednání jen projevem zásady měnového nominalismu zakotveného v článku 1578 rumunského občanského zákoníku (viz bod 12 výše).

57. Soudní dvůr potvrdil, že čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že smluvní ujednání uvedené ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem je vyloučeno z působnosti této směrnice pouze tehdy, odráží-li obsah závazného právního nebo správního ustanovení, přičemž ověření této skutečnosti je na předkládajícím soudu²³.

58. V projednávané věci lze pochybovat zaprvé o tom, zda byla zásada měnového nominalismu v plném rozsahu použitelná ke dni uzavření dotčených smluv, a zadruhé o tom, zda předpokládaný zneužívající účinek vyplývá pouze z vnitrostátního práva nebo ze spojeného účinku vnitrostátního práva a dotčených ujednání. Vzhledem k omezené působnosti vyloučení, které je stanoveno v čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13, není jisté, zda je toto vyloučení vůbec použitelné, neboť článek 1578 občanského zákoníku by mohl být považován za doplňkové pravidlo. Je v každém případě věcí vnitrostátního soudu, aby tuto otázku vyřešil.

59. S ohledem na veškeré výše uvedené úvahy navrhuji odpovědět tak, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že přísluší předkládajícímu soudu, aby s ohledem na povahu, obecnou systematiku a ustanovení dotčených úvěrových smluv, jakož i jejich právní a skutkové okolnosti posoudil, zda dotčené ujednání, podle něhož musí být úvěr splacen v téže měně, v jaké byl poskytnut, odráží ustanovení vnitrostátních právních předpisů ve smyslu čl. 1 odst. 2 této směrnice. Pokud tomu tak nebude, vnitrostátní soud bude muset mít za to, že toto ujednání spadá pod pojem „hlavní předmět smlouvy“, což uvedené ujednání vylučuje z přezkumu případné zneužívající povahy. Takováto situace může nastat v případě ujednání vloženého do úvěrové smlouvy, podle něhož musí dlužník splatit danou částku v téže měně, v jaké byla poskytnuta.

Ke druhé předběžné otázce: pojem „jasnost a srozumitelnost“ smluvních ujednání

60. Předkládající soud žádá Soudní dvůr, aby určil, zda musí být vložení smluvního ujednání, jímž bylo v projednávané věci ujednání ukládající spotřebiteli povinnost splatit úvěr v téže měně, v jaké mu byl poskytnut, provázeno poskytnutím vyčerpávajících informací o případných ekonomických dopadech tohoto ujednání.

61. V této souvislosti je třeba především zdůraznit, že požadavek jasného a srozumitelného jazyka ujednání obsažených ve smlouvě uzavřené mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem se uplatní i v případech, kdy ujednání spadá pod čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13²⁴. Ujednání uvedená v tomto ustanovení, jež spadají do oblasti působnosti této směrnice, jsou vyňata z posouzení jejich zneužívajícího povahy jen v rozsahu, ve kterém má příslušný vnitrostátní soud na základě

22 – Viz například rozsudky ze dne 27. října 2009, ČEZ (C-115/08, EU:C:2009:660, bod 81 a citovaná judikatura), a ze dne 10. září 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, bod 71 a citovaná judikatura).

23 – Viz například rozsudek ze dne 10. září 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, bod 80).

24 – Rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 68).

přezkoumání jednotlivého případu za to, že byla prodávajícím nebo poskytovatelem sepsána jasným a srozumitelným jazykem²⁵. Jinými slovy, požadavek „jasného a srozumitelného“ jazyka sporného ujednání platí bez ohledu na to, k jakému závěru předkládající soud dospěje v souvislosti s použitelností čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 na tato ujednání.

62. Kromě toho bylo rozhodnuto v tom smyslu, že požadavek jasného a srozumitelného jazyka ujednání obsažených ve spotřebitelských smlouvách, který musí být posuzován ve světle bodu 20 odůvodnění směrnice 93/13²⁶ a který má stejnou působnost jako požadavek obsažený v článku 5 této směrnice, má zásadní význam a jeho cílem je, *aby se spotřebitel skutečně seznámil* se všemi smluvními ujednáními. Na základě informací poskytnutých prodávajícím nebo poskytovatelem se totiž spotřebitel rozhoduje, zda chce být k prodávajícímu nebo poskytovateli smluvně vázán²⁷.

63. Rovněž je nesporné, že tento požadavek musí být vykládán široce: nemůže být omezen pouze na formální a gramatické hledisko, ale musí zajistit, aby byl spotřebitel schopen na základě jasných a srozumitelných kritérií vyhodnotit ekonomické důsledky, které pro něj z ujednání plynou, jako je případná změna nákladů, které musí nést²⁸. V této souvislosti je třeba vzít v úvahu míru pozornosti, kterou lze očekávat od běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele²⁹.

64. Mám za to, že zejména v případě natolik závažných finančních závazků, jako jsou závazky typické pro dlouhodobé úvěry, je zcela zásadní, aby prodávající nebo poskytovatelé předali spotřebitelům dostatečné informace k tomu, aby mohli tento závazek přijmout s plnou znalostí věci.

65. Přesněji řečeno, již v okamžiku, kdy prodávající nebo poskytovatel navrhuje spotřebiteli konkrétní znění úvěrové smlouvy, musí v něm prostřednictvím snadno pochopitelných informací uvést možné dopady na ekonomickou situaci daného spotřebitele. Spotřebiteli musí být zejména umožněno pochopit, že se protiváhou za poskytnutí některých finančních výhod (jako je například nižší úroková sazba) zavazuje k tomu, že ponese určitou míru rizika. Je třeba uvést, že v případě úvěrů, jejichž předmětem není nemovitý majetek, jsou obecné povinnosti týkající se poskytování informací, které vyplývají ze směrnice 93/13, doplněny uložením konkrétnějších povinností stanovených ve směrnících o spotřebitelských úvěrech³⁰.

66. Pokud jde o projednávanou věc, platí, že je-li běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel schopen v zásadě pochopit, že směnný kurz podléhá výkyvům, jako protiváhu musí získat jasné informace, z nichž vyplývá, že uzavřením smlouvy o úvěru vyjádřeném v cizí měně se vystavuje určitému kurzovému riziku, což může případně zhoršit jeho ekonomickou situaci, pokud by došlo ke znehodnocení měny, v níž pobírá své příjmy³¹.

67. Za takovýchto podmínek musí být požadováno, aby prodávající nebo poskytovatel, v projednávané věci banka, nastínil na základě svých odborných zkušeností a znalostí daného oboru možné výkyvy směnného kurzu a rizika plynoucí z uzavření smlouvy o úvěru vyjádřeném v cizí měně, zvláště pak v případě, že spotřebitel, který je dlužníkem, nepobírá své příjmy v téže měně.

25 – Viz rozsudek ze dne 3. června 2010, Caja de Ahorros a Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309, bod 32).

26 – Tento bod odůvodnění stanoví, „že smlouvy by měly být sepsány jasným a srozumitelným jazykem; že by měla být spotřebiteli dána příležitost, aby si prověřil všechna ujednání a v případě pochybnosti by měl převažovat výklad, který je pro spotřebitele nejpříznivější“.

27 – Viz rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 66 až 70 a citovaná judikatura).

28 – Viz rozsudky ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 71 a 72); ze dne 26. února 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, bod 73), a ze dne 9. července 2015, Bucura (C-348/14, nezveřejněný, EU:C:2015:447, body 51, 52, 55 a 60).

29 – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 74), a ze dne 26. února 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, bod 75).

30 – Viz zvláště články 4 až 6 směrnice 2008/48.

31 – V tomto ohledu viz Doporučení Evropské rady pro systémová rizika ze dne 21. září 2011 o poskytování úvěrů v cizích měnách (ESRB/2011/1) (Úř. věst. 2011, C 342, s. 1), Doporučení A – Informovanost dlužníků o rizicích, bod 1.

68. Zdá se mi však nepřiměřené požadovat, aby prodávající nebo poskytovatel poskytl v okamžiku uzavření úvěrové smlouvy spotřebiteli informace týkající se událostí nebo změn, které mohou nastat po uzavření smlouvy a které sám není schopen předvídat. Nelze požadovat, aby prodávající nebo poskytovatelé podávali spotřebitelům další informace kromě těch, jež znají nebo mají objektivně znát v okamžiku uzavření dané smlouvy.

69. Vzhledem k tomu, že v projednávaném případě neexistují žádné skutečnosti, které by dokládaly, že banka byla schopna na základě minulého průběhu předvídat vývoj směnného kurzu RON-CHF, k němuž skutečně došlo od roku 2007, a že o něm dlužníky záměrně neinformovala, považují jednoznačně za nepřiměřené požadovat od prodávajícího nebo poskytovatele, aby sám nesl kurzové riziko. Je ovšem věcí vnitrostátního soudu, aby ověřil, že se prodávající nebo poskytovatel skutečně ubezpečil o tom, že dotčení spotřebitelé pochopili obsah ujednání úvěrové smlouvy, a že byli tudíž v plném rozsahu schopni posoudit jejich ekonomické důsledky.

70. V tomto směru se problematika, jíž se nyní zabýváme, liší od té, která byla dotčena ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

71. Zásadním hlediskem posledně jmenované věci bylo zjištění, zda se vzhledem ke všem relevantním skutkovým okolnostem, mezi něž patří i reklama a informace poskytnuté věřitelem v rámci sjednávání úvěrové smlouvy, běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel mohl nejen dovědět, že existuje rozdíl mezi prodejním a nákupním kurzem cizí měny, obvykle sledovaný na trhu cenných papírů, ale rovněž vyhodnotit potenciálně významné ekonomické důsledky, které by pro něj mělo použití prodejního směnného kurzu pro stanovení výše splátek, které bude muset s konečnou platností platit, a tudíž pro celkové náklady na jeho půjčku³². Připomínám, že ve zmíněné věci se nejednalo přímo o výkyvy směnného kurzu, nýbrž o skutečnost, že výše měsíčních splátek úvěru byla vypočtena na základě prodejního kurzu uplatňovaného bankou.

72. Závěrem lze tedy říci, že požadavek, z něhož vyplývá, že smluvní ujednání musí být sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, předpokládá, že ujednání stanovující, že úvěr má být splacen v téže měně, musí spotřebitel pochopit nejen z formálního a gramatického hlediska, ale i z hlediska jeho konkrétního dosahu, v tom smyslu, aby běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel mohl nejen zjistit, že může dojít k nadhodnocení nebo znehodnocení cizí měny, v níž byl úvěr poskytnut, ale i posoudit ekonomické důsledky tohoto ujednání na své finanční závazky, které mohou být významné. Tento požadavek však nelze rozšířit do té míry, aby byla prodávajícímu nebo poskytovateli uložena povinnost předjímat nepředvídatelné směry dalšího vývoje, například takového, který je typický pro výkyvy směnného kurzu cizích měn dotčené ve věci v původním řízení, informovat o nich spotřebitele a nést jejich následky.

K první otázce: okamžik posouzení existence „významné nerovnováhy“

73. Předkládající soud si přeje zjistit, zda musí být „významná nerovnováha“ v právech a povinnostech smluvních stran ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 posuzována pouze ve vztahu k situaci, která existuje v okamžiku uzavření smlouvy, nebo zda lze zohlednit i vývoj, k němuž dochází po uzavření této smlouvy a který vede k tomu, že finanční závazky spotřebitele se v poměru k závazkům existujícím v okamžiku uzavření smlouvy nepřiměřeně zvýší.

32 – Viz rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 74).

74. Úvodem by mělo být podle mého názoru zdůrazněno, jak vyplývá z obecné systematiky směrnice 93/13 a ze systému ochrany, který tato směrnice zavádí, že tato otázka má smysl, pouze pokud dospějeme k závěru, že dotčené ujednání nespadá do působnosti čl. 4 odst. 2 této směrnice, neboť se netýká předmětu ani ceny dané služby nebo není sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, a že lze tudíž provést věcný přezkum zneužívající povahy tohoto ujednání. V opačném případě je nutné považovat tuto otázku za irelevantní.

75. Pro případ, že by měl Soudní dvůr upřesnit okamžik, v němž má být posuzována existence „významné nerovnováhy“ v právech a povinnostech smluvních stran ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13³³, mám za to, že ze znění ustanovení této směrnice i z povahy ochrany, kterou tato směrnice přiznává spotřebitelům, jasně vyplývá, že existence takovéto nerovnováhy musí být posouzena na základě okolností a údajů dostupných ke dni uzavření dotčené smlouvy.

76. Co se zaprvé týče znění relevantních ustanovení této směrnice, podle čl. 3 odst. 1 této směrnice musí být zneužívající povaha smluvního ujednání posuzována ve vztahu k existenci „významn[é] nerovnováh[y] v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy“. Toto ustanovení již *a priori* vylučuje jakýkoli odkaz na události či změny, k nimž dochází až po uzavření dotčené smlouvy.

77. Rovněž z čl. 4 odst. 1 uvedené směrnice vyplývá, že „zneužívající povaha smluvního ujednání [se posuzuje] s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s *ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření*, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.“³⁴

78. Z výše uvedených ustanovení lze dosti jasně vyvodit, že posouzení zneužívající povahy smluvního ujednání musí být provedeno ve vztahu k okamžiku, kdy byla dotčená smlouva uzavřena.

79. Zadruhé cílem směrnice 93/13 je chránit spotřebitele proti tomu, aby prodávající nebo poskytovatelé vkládali do smluv ujednání, u nichž je s ohledem na okolnosti, které provázely uzavření dané smlouvy, a na všechny další ujednání této smlouvy³⁵ konstatováno, že způsobují významnou nerovnováhu mezi smluvními stranami. V této souvislosti musí být ověřeno, zda prodávající nebo poskytovatel, který jedná se spotřebitelem poctivě a přiměřeně, mohl rozumně očekávat, že by spotřebitel s uzavřením takovéto smlouvy souhlasil³⁶.

80. Přestože ze směrnice 93/13 vyplývá jednoznačný závěr, že posouzení zneužívající povahy ujednání – a potažmo existence významné nerovnováhy mezi smluvními stranami v neprospěch spotřebitele – musí vycházet ze všech okolností, jež mohly být prodávajícímu nebo poskytovateli známy při uzavření smlouvy a jež mohly mít dopad na následné plnění této smlouvy, toto posouzení se v žádném případě nesmí řídit událostmi, které nastaly až po uzavření smlouvy a které jsou nezávislé na vůli smluvních stran.

81. Mám za to, že ačkoli musí být smluvní ujednání způsobující nerovnováhu ve prospěch prodávajícího nebo poskytovatele ve světle směrnice 93/13 zakázána, prodávající nebo poskytovatel naproti tomu nemůže nést odpovědnost za změny, k nimž dojde až po uzavření smlouvy a které nezávisí na jeho vůli. Opačný postup by vedl nejen k uložení nepřiměřených povinností prodávajícímu nebo poskytovateli, ale i k porušení zásady právní jistoty.

33 – Viz zejména rozsudky ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), a ze dne 16. ledna 2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10).

34 – Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

35 – Viz zejména rozsudek ze dne 16. ledna 2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10, bod 24 a citovaná judikatura).

36 – Viz zejména rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 69).

82. V tomto ohledu je zapotřebí odlišit případ, kdy smluvní ujednání způsobuje nerovnováhu mezi smluvními stranami, která se projeví až během plnění dané smlouvy, od případu, kdy sice neexistuje žádné zneužívající ujednání, avšak v důsledku změny okolností, k nimž došlo až po uzavření smlouvy a nezávisle na vůli smluvních stran, spotřebitel vnímá své závazky jako tíživější.

83. V prvním z výše uvedených případů, který se shoduje zejména s případem, o němž Soudní dvůr rozhodl ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 21. března 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180), a který se týkal možnosti prodávajícího nebo poskytovatele jednostranně změnit vložení standardizovaného ujednání cenu poskytovaných služeb (dodávky plynu), vycházela „situace vzniklá po uzavření“ dotyčné smlouvy skutečně z uplatnění smluvního ujednání, které bylo již od počátku zneužívající, neboť způsobovalo významnou nerovnováhu mezi smluvními stranami.

84. Naproti tomu na druhou situaci, v níž sice neexistuje žádné zneužívající ujednání, avšak z důvodu změny okolností vnímá spotřebitel své závazky jako nepřiměřeně vysoké, se ochrana zavedená směrnicí 93/13 nevztahuje³⁷.

85. Domnívám se, že stejně je tomu i v případě ujednání, které v souvislosti se smlouvou o úvěru vyjádřeném v cizí měně stanoví, že měsíční splátky úvěru musí být spláceny v téže měně, a „přenáší“ tím na spotřebitele kurzové riziko plynoucí ze znehodnocení národní měny v poměru k výše uvedené měně.

86. Nezdá se, že by takovéto ujednání samo o sobě způsobovalo nerovnováhu. Je totiž nutné poukázat na to, že kolísání směnného kurzu, které lze, což je zapotřebí znovu zopakovat, chápat ve smyslu zvýšení i snížení, představuje okolnost, která nezávisí na vůli některé ze stran úvěrové smlouvy. Povede-li vývoj směnného kurzu k tomu, že se plnění, k němuž se dlužník zavázal, při převodu na národní měnu zvýší, tato skutečnost nemůže být považována za důvod k přenesení kurzového rizika na věřitele.

87. Aby mohla být konstatována existence významné nerovnováhy, je ostatně nutné, aby byl zjištěn rozdíl mezi zapůjčenou a splacenou částkou. Takový rozdíl neexistuje: bankovní instituce zapůjčila určité množství měnových jednotek a má právo získat totéž množství jednotek zpět.

88. Jinými slovy, přenesení kurzového rizika na spotřebitele nezpůsobuje samo o sobě významnou nerovnováhu, neboť prodávající nebo poskytovatel (kterým je v projednávané věci banka) nemůže nijak ovlivnit směnný kurz, který bude platný po uzavření smlouvy.

89. Ačkoli musí být existence významné nerovnováhy posuzována i ve vztahu k událostem, o nichž mohl prodávající nebo poskytovatel, který je věřitelem, v okamžiku uzavření smlouvy vědět nebo jež mohl předvídat, nemůže to již platit pro události, které nastanou během platnosti dotčené smlouvy, a to nezávisle na vůli smluvních stran.

90. Závěrem a pro případ, že bude považováno za nutné podat odpověď na první otázku, navrhuji Soudnímu dvoru, aby odpověděl tak, že čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že významná nerovnováha v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, musí být posuzována ve vztahu ke všem okolnostem, jež mohl prodávající nebo poskytovatel důvodně předvídat v okamžiku uzavření smlouvy. Tato nerovnováha nemůže být naproti tomu posuzována na základě změn vzniklých až po uzavření smlouvy, jako jsou výkyvy směnného kurzu, které nemohl prodávající nebo poskytovatel ovlivnit ani předvídat.

37 – Směrnice 93/13 má pouze zabránit tomu, aby prodávající nebo poskytovatelé používali ujednání způsobující významnou nerovnováhu, a takovéto jednání sankcionovat, avšak jejím cílem není řešit „nepředvídatelné“ právní situace, které mohou být případně upraveny vnitrostátními právními předpisy.

Závěry

91. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr na otázky položené Curtea de Apel Oradea (Odvolací soud ve Velkém Varadínu, Rumunsko) odpověděl následovně:

- „1) Článek 4 odst. 2 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládán v tom smyslu, že přísluší předkládajícímu soudu, aby s ohledem na povahu, obecnou systematiku a ustanovení dotčených úvěrových smluv, jakož i jejich právní a skutkové okolnosti posoudil, zda dotčené ujednání, podle něhož musí být úvěr splacen v téže měně, v jaké byl poskytnut, odráží ustanovení vnitrostátních právních předpisů ve smyslu čl. 1 odst. 2 této směrnice. Pokud tomu tak nebude, vnitrostátní soud bude muset mít za to, že toto ujednání spadá do působnosti pojmu ‚hlavní předmět smlouvy‘, což toto ujednání vylučuje z přezkumu případné zneužívající povahy. Takováto situace může nastat v případě ujednání vloženého do úvěrové smlouvy, podle něhož musí dlužník splatit danou částku v téže měně, v jaké byla poskytnuta.
- 2) Požadavek, z něhož vyplývá, že smluvní ujednání musí být sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, předpokládá, že ujednání stanovující, že úvěr má být splacen v téže měně, musí spotřebitel pochopit nejen z formálního a gramatického hlediska, ale i z hlediska jeho konkrétního dosahu, v tom smyslu, aby běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel mohl nejen zjistit, že může dojít k nadhodnocení nebo znehodnocení cizí měny, v níž byl úvěr poskytnut, ale i posoudit ekonomické důsledky tohoto ujednání na své finanční závazky, které mohou být významné. Tento požadavek však nelze rozšířit do té míry, aby byla prodávajícímu nebo poskytovateli uložena povinnost předjímat nepředvídatelné směry dalšího vývoje, například takového, který je typický pro výkyvy směnného kurzu cizích měn dotčené ve věci v původním řízení, informovat o nich spotřebitele a nést jejich následky.
- 3) Článek 3 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že významná nerovnováha v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, musí být posuzována ve vztahu ke všem okolnostem, jež mohl prodávající nebo poskytovatel důvodně předvídat v okamžiku uzavření smlouvy. Tato nerovnováha nemůže být naproti tomu posuzována na základě změn vzniklých až po uzavření smlouvy, jako jsou výkyvy směnného kurzu, které nemohl prodávající nebo poskytovatel ovlivnit ani předvídat.“